

אֵיד נַפְלוּ חַכְמִים וְסוֹפְרִים

פְּרִשָּׁה אַחֲרוֹנָה לְ"יוֹמֵן גִּיטוֹ וּוְרֶשָׁה"

מֵאֵת הַלֵּל זִידְמָן

קְלֵמֵן לֵים

קְלֵמֵן לֵים נִפְגַע בַּפְּצָה הַגֵּרְמָנִית הָרֵאשׁוֹנָה בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן לְמִלְחָמָה. בְּאֶחָד בְּסֶפְטֵמְבֶּר 1939 בְּעֶרֶב שְׁמַת. בְּשַׁעַת 10 בְּבוֹקֶר הַטִּיל מְטוֹס גֵּרְמָנִי פְּצוֹת עַל אוֹטוֹבּוּזֶק לֵיד וּוְרֶשָׁה וְאַחַת הַפְּצוֹת פָּגַעָה בְּבֵית שֵׁם הַיֵּה מֵעוֹן יְלָדִים יְהוּדִים מְפֻגְרִים, שֶׁמְנַהֲלוּ הַיֵּה לֵים. הוּא רַק נִפְצָע, הוֹבֵא לְבֵית חוֹלִים בּוּוְרֶשָׁה וְהִבְרִיא. הוּא הַיֵּה מְשׁוֹרֵר יָדוּעַ בְּאִיִּדִישׁ. לְפִי אֵרִי מְנוֹחוֹ הַיֵּה מוֹרֵה וְהַתְּמַחָה בַּחֲנוּךְ מְפֻגְרִים. גַּם בְּגִיטוֹ הַיֵּה מְנַהֵל מֵעוֹן יְלָדִים מְטַעַם הַ"גִּיטוֹ". בְּגִירֻשׁ נִעְלַם.

וּוֹלֶף לִיפְסֶקֶר

וּוֹלֶף לִיפְסֶקֶר הַיֵּה יָדוּעַ בְּשֵׁמוֹ הַסְּפָרוֹתִי לְמַדְרֵיוּ בֵּין הָאֲדוּקִים. הַיֵּה כּוֹתֵב פְּלוֹטוֹנִים הוֹמורִיסְטִים, אִם כִּי בַעֲצָמוֹ הַיֵּה רְצִינִי מְאֹד וְהַתְּהַלֵּךְ תְּמִיד מוֹדָאג וּמְדוּכָא. הַיֵּה בֵּן תוֹרָה. פְּרֶסֶס מוֹנוֹגְרָפִיָּה בַּעֲבָרִית עַל הַגָּאֹן ר' יַחֲזַקְאֵל לְנָדָא בַּעַל "נֹדַע בִּיהוּדָה" (ב"דגְלָנוֹ").

בְּגִיטוֹ רַעַב לְלַחֵם וְחָלָה בְּטִיפּוֹס. בִּימֵי מַחְלָתוֹ נִתְפַּסּוּ כָּל הַמְּשָׁרוֹת, וְהַמְּרֻשִׁים הַחֲדָרִים שִׁים בַּקְהֵלָה לֹא יָדְעוּ מִי זֶה לְמַדְרֵיוּ וְלֹא דָאָנוּ לוֹ. רַק בְּמָרֶס 1941 קִיבַל "מְשָׁרֵת" מִחַ לֶק חֲבִילוֹת בְּדוּרָר הַיְהוּדִי. בִּינוּרָר 1942 נִתְקַבַּל לְפִקִּיד בּוֹעֵדָה הַדְּתִית. בַּעַת הַגִּירֻשׁ הַכְּנַסְתִּי כְּפִקִּיד לְאַרְכִּיּוֹן. אֲבָל סוּף סוּף גוֹרֶשׁ הוּא וְאַשְׁתִּי, מוֹרָה ב"בֵּית יַעֲקֹב" (בַּת בְּרוּךְ קָאמִינֶר) וְיִלְדוֹ, בְּיוֹם 10 בְּסֶפְטֵמְבֶּר 1942.

ד"ר טוֹלוֹ נוֹסְנֶבְלָאָט

"ד"ר טוֹלוֹ נוֹסְנֶבְלָאָט הַיֵּה מְשַׁכִּיל בַּעַל מַעוֹף, בַּעַל קוֹלְמוֹס, מְלֵא תְּרַבּוֹת יְהוּדִית וְיִנְאוּת־גְּאֻלִּיִּית צִית וּמֵיטֵב הַמְּסוֹרֹת הַצִּיּוֹנִית דְּהַתָּם. יָלִיד סְטְרִי. הַקְּדִישׁ עֲצָמוֹ לְחַקֵּר הַרְצֵל וְהַתְּמַחָה בַּמְּקָצוּעַ זֶה. הַתְּכּוֹנֵן. לְפְרֶסֶס בִּיּוֹגְרָפִיָּה מְקִיפָה שֶׁל הַרְצֵל. הוּא גַּם עֵרֶךְ "סֶפֶר שְׁנָה" לְזִכֵּר הַרְצֵל (1937) בְּגֵרְמָנִית. הוּא אֶסֶף הַרְבֵּה חוֹמֵר לְאַרְכִּיּוֹן שֶׁל הַרְצֵל, שֶׁנּוֹסֵד עַל יְדֵי מ. רִיִּיכְנִי פֶלְד וּמ. קָאמְנֶצְקִי בּוּוִינָה. הוּא נִסַּע מִמְּקוֹם לְמְקוֹם וְאֶסֶף לְבָנִים לְבָנֵינוּ הַגּוֹזֵל וְהַשְּׁקִיעַ בּוֹחַ חֶלֶק גְּדוֹל מִן הַנְּדוֹנִית הַעֲשִׂירֵת שְׁקִיבַל. הַמְּלַחְמָה הַבִּיָּאָה אוֹתוֹ לְגִיטוֹ וּוְרֶשָׁה. כֹּאֵן

הַשְּׁתַחֲף בַּעֲבוּדָה הַתְּרַבּוֹתִית, הַיֵּה אֶחָד מְפַעִיקֵי חֲבֵרַת "תְּקוּמָה" הַעֲבָרִית־צִיּוֹנִית. הַיֵּה מְרַצָּה בְּשִׁיעוּרִים לִיהוּדוֹת עַל הַנוֹשָׂא "צִיּוֹנוּת". זְמַן מֵה, מְסוּף סֶפְטֵמְבֶּר 1942 עַד יָנוּאֵר 1943 גֵּרְנוּ בְּבֵית אֶחָד. הַשְּׁתַחֲפָנוּ בַּעֲבוּדַת "וְעַד הַהֲתַנְּגוּדוֹת". עֵרְכָנוּ בִּיחַד כְּרוּזִים לִיהוּדֵי בְּתֵי הַמְּלֹאכָה שֶׁלֹּא יֵצְאוּ ב"הַתְּנַדְּבוֹת" לְמַח־נֹת.

בְּאַפְרִיל 1943 נִמְסַר לִי, שְׁנוֹסְנֶבְלָאָט הַסֵּת־חַר בְּבוֹנֶקֶר בְּרַחוּב מִילָא, נִלְחַם בַּחוּךְ הַמְּרַד וּמֵאֵז נִעְלַמוּ עַקְבוֹתָיו. חִיבּוּרוֹ הַמוֹנוֹמֶנְטָלִי עַל הַרְצֵל לֹא יֵצֵא לְפַעוּלוֹת.

הַרְבֵּי יַחֲזַק נִיסְנֶבּוּים

הַרְבֵּי יַחֲזַק נִיסְנֶבּוּים הַיֵּה אֶחָד מְרֵאשׁוֹנֵי חוֹבְבֵי צִיּוֹן. מְזַכִּיר וְעוֹזֵר שֶׁל הַרְבֵּי ר' שְׁמוּאֵל מוֹהֲלִיבֵר, מְסִיף מְצוּיִן, סוֹפֵר וְעֵתוֹנָאִי, מַחְבֵּר זְכָרוֹנוֹת וְסִפְרֵי דְרוֹשׁ. מְרֵאשִׁי הַמְּדַבְּרִים בְּתֵי נוֹעַת "הַמּוֹרָחִי" בְּפּוֹלֵק.

לְפָנֵי הַמְּלַחְמָה הַיֵּה יָדוּעַ חוֹלִי, אֲבָל דּוֹקָא מְצָרוֹת הַמְּלַחְמָה הִבְרִיא וְהַיֵּה פַעִיל לְעוֹרֵת נְצֻרְכִים. נִיְהַל אֶת הַפַּעוּלָה הַתְּרַבּוֹתִית שֶׁל "הַמּוֹרָחִי" וְהַיֵּה מְזַמֵּן לְזְמַן מְדַבֵּר דְּבָרֵי עִידוּד. כְּשֶׁהִגִּיעָה תְּקוּפַת הַחֶשְׁמָדָה נִתְפַּסּוּ בְּדִירְתוֹ בְּרַחוּב קוֹסְפִיִצְקָה, שֶׁעָבַר לְשֵׁם מְדִירְתוֹ בְּרַחוּב רִימָאֶרְסְקָה שֶׁמְחוּץ לְגִיטוֹ. רֵאִיתִי בְּתַהֲלוּכַת הַמָּצֵת בְּיוֹם 27 בְּאוּגוֹסְט 1942, שְׁבַה הַשְּׁתַחֲפָתִי גַּם אֲנִי, פְּרוֹפִיסוֹר בְּאַלְבָּאן הוֹעִיק אֶת וְעַד הַקְּהֵלָה וְרָצָא נִיִּצַּל. הַבִּיָּאוֹ אוֹתוֹ וְהַכְּנִיסוֹתוֹ — מְגוֹלַח — לְבֵית מְלֹאכָה לְעַבּוֹד בְּפַחִים.

בְּיוֹם 10 בְּסֶפְטֵמְבֶּר 1942 גוֹרֶשׁ לְטְרַבְּלִינְקֵי.

דוֹב סוֹקוֹלוֹב

דוֹב סוֹקוֹלוֹב הַיֵּה עוֹרֵךְ לֵילָה ב"אִיִּדִישׁ טַאגְנֶבְלָאָט" וְהַיֵּה כּוֹתֵב פְּלִיטוֹנִים מְחִי עֵיִיִּר וְרוֹת בַּעֲבֵר הַקְּרוּב. הַיֵּה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְחוּר. הַיֵּה בְּפֶאֶרִיז וְחוּר. בְּסֶפְטֵמְבֶּר 1939 בְּרַח מוּוְרֶשָׁה וְחוּר, וּוְרֶשָׁה מְשַׁכָּה אוֹתוֹ, לֹא יָכוֹל לְחַיֵּת מַחְצָה לָהּ.

בְּגִיטוֹ נִיְהַל מְטַבַּת עִם וּפִינַת יְלָדִים. נִעְלַם בְּאַפְרִיל 1943.

ש. י. סְטוּפְנִיצְקִי

ש. י. סְטוּפְנִיצְקִי, הַיֵּה סוֹפֵר־פִּילוֹסוֹף, עַתְר־נְאִי וְהוֹגֵה דְעוֹת. לְמַד בְּבוּיֵן. מְטוֹבֵי הַפְּלִי־

טוֹנִיסְטִים הַרְצִינִים, מְטוֹבֵי וְעוֹבְדֵי ה"מֵר" מְנַט". בְּגִיטוֹ הַיֵּה עוֹזֵב וְגִלְמוּד. לֹא קִיבַל מְשָׁרָה לֹא בְּגִיטוֹ וְלֹא בַּקְהֵלָה. קִיבַל רַק תְּמִיכָה מִן הַגִּיטוֹ. כֵּן הַיֵּה הַקְּהֵלָה מְשַׁל־מֵת לוֹ שְׁכַר סוֹפְרִים עַל מְאֻמְרֵי בַּעֲתוֹנֵי הַמַּחְתָּרוֹת לְמַחְצָה (הַיֵּה מְגַנִּיבִים לְחוּךְ בִּיּוֹלֵי־טָנִים שֶׁעָבְרוּ אֶת הַצְּנוּרָה גַּם מְאֻמְרִים בְּלִי צְנוּרָה). בְּמְאֻמְרֵי הַיֵּה מוֹתוֹז בְּקוֹרֵת עַל הַקֵּי הַלָּה וּבִיחּוּד עַל הַמְּשָׁרָה הַיְהוּדִית — וְנִשְׂאָ הַקְּהֵלָה הַיֵּה מְשַׁלֵּם לוֹ מְשַׁכּוֹרֵת מְאֻמִּים זְהוּבִים לְחֹדֶשׁ. טְשֶׁרְנִיאָקוּב הַיֵּה כּוֹעֵס עַל הַבְּקוֹרֵת, אֲבָל מוֹסִיף לְשַׁלֵּם.

וּסְטוּפְנִיצְקִי עֵישָׁן אֶת מְקַטְרָתוֹ וְצִיפָה. חֵי־כַה וְקִיּוֹת. נִמְנָה עַל הָאוּפְטִימִיסְטִים. הוּא נַע־שֶׁה צִיּוֹנִי, כְּמַעַט רְבִיזִיּוֹנִיסְט. הַשְּׁתַדֵּל לְהוֹר־כִּיחַ, שְׁבֵאמַת לֹא הַתְּנַגֵּד מְעוֹלָם לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל. הוּא הַסְתַּמֵּךְ עַל עֲדוּתוֹ שֶׁל יוֹסֵף הַפְּטִי־מִן וְטַעֵן: "תְּרַאֵה אַחֲרַי הַמְּלַחְמָה מֵה שִׁיגִיד הַפְּטַמֵּן".

בִּימֵי הַגִּירוּשׁ רִשְׁמַתִּי אוֹתוֹ בֵּין פְּקִידֵי הָאַר־כִּיּוֹן, אֲבָל בְּתַחֲלַת יוֹנֵי 1942 גוֹרֶשׁ בִּיחַד עִם אֲשֶׁתוֹ.

חַיִּים סְמִיאָטִיצְקִי

חַיִּים סְמִיאָטִיצְקִי, הַיֵּה מְשׁוֹרֵר עַל רַקַּע־דְתִי. פְּרֶסֶס שְׁנֵי קוֹבְצֵי שִׁירִים בְּאִיִּדִישׁ: "יָדִים פְּשׁוּטוֹת" ו"אֲגֻלֵי טֵל". קִבַּל פְּרֶס אֲגוֹר־דֵּת הַסּוֹפְרִים בּוּוְרֶשָׁה.

זִכְרֵנִי כְּשֶׁהוֹמַנְתִּי אוֹתוֹ לְפָנֵי הַמְּלַחְמָה פַּעַם לְמוֹעֵדוֹן אֲדוּקִים מְשַׁכִּילִים בְּרַח' לְשָׁנוֹ 40 טַעֵן, שְׁאִינֵנוּ יָכוֹל לְבוּא. וְלִמָּה? הוּא עָבַד כְּשׁוֹמֵר לֵילָה בַּחֲנוּת, בְּשִׁמוֹנָה בַּעֲרֵב הַיֵּה בַּעַל הַחֲנוּת סוֹגֵר אוֹתוֹ לְכָלֵב אוֹ כַּחְתוּל וּבַתְּשַׁע בְּבוֹקֶר הַיֵּה מְשַׁחֵר אֹתוֹ...

בְּנוֹבֶמְבֶּר 1939 נִפְגַּשְׁתִּי אֹתוֹ בְּבֵית הַרְבֵּי דוֹד שְׁלֵמָה כְּהֵנָא בְּרַחוּב גְּנֶשֶׁה 17. כֵּן הַרְבֵּי תִמַּךְ בְּסְמִיאָטִיצְקִי, שְׁהִיָּה נוֹטָה לְמוֹרָחִי. מְקָרֵן "יְבִנָּה". סְמִיאָטִיצְקִי חָלַם עַל בְּרִיחָה לְרוֹסִיָּה. הוּא הַיֵּה יָלִיד עֵיירָה לֵיד בִּיאֻלִיסְטוֹק וְקִיּוֹת לְהַגִּיעַ שְׁמָה. הוּא בְּרַח בִּיחַד עִם הַרְבֵּי רֵאוּבֵן הוֹרְבִיץ. הַרְבֵּי חוּר, וּסְמִיאָטִיצְקִי הַצִּלִּיחַ לְעַ־בוֹר אֶת הַגְּבוּל.

אַחַר כֵּךְ קִיבַלְתִּי דִיעוֹת עֵלִיו מְבִיאֵלִיר טְטוֹק וּמוֹוִילְנָה. לְאַחַר פְּרוּץ מְלַחְמַת גֵּרְמָנִיָּה רוֹסִיָּה שְׁמַעְתִּי שְׁהוּא בְּשֵׁאנְחֵי, וְאַחַר כֵּךְ שְׁהוּא בְּלוֹנְדוֹן. אֲבָל זֶה הַיֵּה הַטְּעוֹת (אַחִיו רֵאֵשׁ הַיְשִׁיבָה הַרְבֵּי זִידֵל סְמִיאָטִיצְקִי בֵּא לְלוֹנְדוֹן וּמְכָאן הַטְּעוֹת).

חַיִּים סְמִיאָטִיצְקִי נִעְלַם וְעַקְבוֹתָיו לֹא נוֹדְעוּ.

בְּפֶרֶק הַבֵּא — בְּגִלְיוֹן הַקְּרוּב — לִיאֹנְרֵד פִּיקְשָׁאנְסְקִי, ב. פּוֹמֶרָאנְץ, לִיבֵל פְּרוֹם, י. י. פְּרוֹפּוֹס, נַח וְצִבֵי פְּרֶלוֹצְקִי.